

Fecske Csaba

A Nagy Könyv

Egy regény margójára

Megérdemelte volna, hogy életem első könyve legyen. Más volt, legelső könyvélményem a *Tamás bátya kunyhója*. Szerzője: Harriett Beecher Stowe (1811–1896) amerikai író. Érzelgős amerikai történet a rabszolgotartás idejéből. Ezt édesanyám olvasta fel nekünk egy mélabús téli délutánon, télen, amikor a falusi ember ráér, télen, amikor már reggel este van, és a csöndnek teste van. Édesanyám hangja még mindig a fülemben, látom, ahogy a petróleumlámpa pislákoló fényénél lapozza a könyvet. Édesanyám, a többi parasztasszonnyal szemben nagyon szeretett olvasni, sokat olvasott, gyorsolvasó volt, egy fél nap alatt kiolvasott egy könyvet, rá igazán illett a kifejezés, hogy falta a könyveket, főleg a magyar klasszikusokat, legtöbbit Jókait, aki nekem is nagy kedvencem volt. Egy téli estén olvasta föl *A lőcsei fehér asszonyt*. Saját könyveink nem voltak, én hoztam a könyvtárból anyukának az olvasnivalót. Feri, a könyvtáros ismerte az ízlését. Még nem ismertem ugyan a betűket, de szívesen nézegettem a könyveket, a titokzatos betűket, olyan izgalommal, mint tudósok az egyiptomi hieroglifákat. Feri irodalmi ellenfelem volt iskolás koromban, csaknem öltre mentünk, hogy ki a nagyobb költő: Petőfi vagy Arany? Én Arany mellett kardoskodtam, verscímeikkel dobáltuk egymást, mi dőre fiúk. Tudni kellett volna, hogy mindkettőnknek igaza van. Most már tudom, de már késő, nem mondhatom el Ferinek.

Az első önállóan olvasott könyv Tatay Sándortól a *Kinizsi Pál*. Második voltam, lenyűgözött a Mátyás király korában élt nagyvázsonyi nagy erejű törökverő vitéz története. Rá akartam venni négy évvel idősebb bátyámat is, hogy olvassa el, nem fogja megbánni. Kár, hogy nem olvasta el, sokat veszített vele. A maga korában ismert és népszerű író, Tatay Sándor nevét vajon hányan ismerik ma? Nem tudom, miért szeretünk feledni, elhanyagolni értékeinket.

Kik voltak még Gárdonyi előtt, nem tudom már, de Verne és Cooper biztosan rajongtam értük, jobban szerettem a könyveiket, mint a fagyit, pedig az nagy szó. Ha megszólalt a vándorfagyis csengője valahol az úton, összefutott számban a nyál. Így futottak össze fejemben a Verne- és Cooper-hősök hogy meséljenek nekem.

„A patakban két gyermek fürdik: egy fiú meg egy leány.” Ez az egyszerű mondat belém vésődött, megmaradt, pedig nagyjából hatvannégy éve, hogy olvastam, nem takarták el, mint a guanó a rárakódott évek. Időtállónak bizonyult, azzá tette a mondatot követő sok-sok mondat, az izgalmas regény, az *Egri csillagok*. A Nagy

Könyv, az ország népe választotta annak néhány évvel ezelőtt a tévé szervezte játékbán. Én magam nagyon örültem ennek, szívem szerint való könyvet választottak honfitársaim, nyelvtársaim. Gyerekkorom nagy élményét. Amikor másodikos unokám megtudta ezt, megkérdezte, megvan-e nekem ez a könyv. Szívesen kölcsönadtam neki. A betűkkel még csak barátkozó gyermek, aki az ujjával vezeti tekintetét a sorokon át, két hét alatt kiolvasta. Nagyon tetszett neki, aminek én természetesen örültem. Egy újabb olvasó a családban. Azóta már többször is elolvasta. Én talán négyszer. Utoljára akkor, amikor az unokám. Kíváncsi voltam, megőrizte-e izgalmát, frissességét számomra. Megőrizte, hiszen remekmű. Nagy Könyv. Írója nagy író, annak ellenére, hogy kicsinyíteni igyekeznek. Mi még tanultuk Gárdonyit az általánosban, ma már nem. Vagyis halálra ítélték. Pedig nagy életművet hozott létre. Nemcsak az *Egri csillagokat*. A *láthatatlan ember* is időtálló történelmi regény. Az *Isten rabjai* is említésre méltó, és sorolhatnám. Várkonyi Zoltán kongeniális filmet készített az *Egri csillagokból*, méltót a regényhez. Kérdésem hát, mi a baj Gárdonyival?

Gárdonyi életét áldozta főművére, de ebbe az életbe sok minden más is belefért. Rengeteg időt és energiát fordított a regény előkészületeire, az anyaggyűjtésre. A regényhez csatolt, az „A várvédő egri hősök névsora” kétszáznyolcvankilenc nevet tartalmaz, a többi feledésbe ment. Gondoljunk bele, milyen iszonyú nagy munka volt ez. Az író mindennek utána járt, semmit sem bízott a fantáziára, mindent precízen kibontott a régmúlt kódéből. Minden ízében hiteles történelmi regényt írt, nemcsak a történelmi kort idézte meg hitelesen, hanem az ostrom lefolyását is, szinte a helyszíni tudósítás hitelességével, mintha Gárdonyi maga is részt vett volna a vár védelmében. Valóságos minden mozzanat, minden mozdulat, kevés a fikció, de nem a valóságosság adja a regény izgalmát, hanem a mondatfűzés, a remek cselekményvezetés, ahogy a nyelv üllőjén izzó mesévé kalapálja a valóságot. Életem fontos részévé vált ez a könyv. NAGY KÖNYV.

Az én olvasatomban kettős befejezése van a regénynek. A dramaturgiai befejezés zárómondata: „Amint a két asszony ott térdelt egymással szemben, egyszer csak összepillantottak, s kezet nyújtottak egymásnak.” A tényleges befejezésben a falakba csapódott ágyúgolyókat számolják össze. „Hát ha azt nem számítjuk, ami még itt-ott a falakban van, öt híján tizenkétezer.” Az előbbi mondat a prózaköltőé, az utóbbi a precíz tudósítóé.